

Chủ tịch Hồ Chí Minh - tấm gương sáng về bảo vệ môi trường

● HOÀNG THỊ NGỌC MINH *

Tóm tắt: Tư tưởng Hồ Chí Minh là một di sản vô giá của dân tộc và toàn nhân loại tiến bộ, là chân giá trị của thời đại chúng ta. Tấm gương Chủ tịch Hồ Chí Minh về yêu thiên nhiên, gắn bó với tự nhiên, bảo vệ tài nguyên môi trường mãi là hình ảnh đẹp, sáng mãi trong tâm trí mỗi người dân Việt Nam đặc biệt khi mà vấn đề ô nhiễm môi trường đang bị đe dọa nghiêm trọng. Qua bài viết, chúng ta càng thấy ý nghĩa và giá trị to lớn của tư tưởng, tấm gương Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường.

Trong cuộc đời của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn dành sự ưu ái cho thiên nhiên, coi nó như một người bạn gần gũi nhất trong cuộc sống đời thường. Người luôn luôn gắn bó với tự nhiên, hòa quyện với tự nhiên. Đó là một tâm hồn cao đẹp, nét đặc trưng của một nhà văn hóa lớn - Hồ Chí Minh. Tư tưởng Hồ Chí Minh nói chung và quan điểm Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường nói riêng trở thành nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho mọi hoạt động cách mạng của dân tộc ta, nhân dân ta.

Trong quan niệm của Hồ Chí Minh, tự nhiên không phải là cái gì xa lạ mà nó gần gũi, chân thực, như Người từng nói: “Việt Nam ta có hai tiếng Tổ quốc, ta cũng gọi Tổ quốc là đất nước; có đất và có nước thì mới thành Tổ quốc, có đất lại có nước thì dân giàu nước mạnh”⁽¹⁾. Đối với một đất nước mà nền sản xuất nông nghiệp là chủ yếu như nước ta thì sự phụ thuộc vào tự nhiên là rất lớn vì nếu trời tốt thì thu hoạch được nhiều, ngược lại nếu trời xấu thì thu

hoạch sút kém”. Do vậy, theo Người, con người cần sống hài hòa với thiên nhiên, nương theo tự nhiên để hưởng cái gọi là “Trời cho”, nhưng đồng thời cũng cần phải biết chế ngự, cải tạo và chinh phục tự nhiên vì nước muốn mạnh thì phải phát triển nông nghiệp, không nên bỏ hoang một tấc đất nào hết mà phải quý mỗi tấc đất như một tấc vàng.

Thấy được vai trò to lớn của thiên nhiên, Hồ Chí Minh chủ trương sống hòa hợp với thiên nhiên, môi trường. Theo Người, môi trường sống là yếu tố quan trọng đảm bảo sức khỏe cho cán bộ, chiến sĩ và giúp cho họ công tác tốt. Khi ở chiến khu, Người chọn những nơi: trên có núi, dưới có sông, có đất ta trồng, có bãi ta vui, nhà thoáng, ráo, kín, mát... Những năm tháng ở Thủ đô Hà Nội, Người sống trong ngôi Nhà sàn dưới bóng cây râm mát, rộn rã tiếng chim, có ao nuôi cá. Mảnh đất nhỏ trước Nhà

* ThS, Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

sàn, Người trồng đủ các loại hoa, có hàng rào hoa dâm bụt bao quanh như ở làng Sen quê nhà. Phía sau nhà là vườn cam quế hương, bên kia bờ ao cá là vườn trồng rau xanh và một số cây ăn quả như cam, bưởi, hồng, táo, xoài, dứa... Đầu Nhà sàn là cây vú sữa, trước nhà là những cây dừa... của đồng bào miền Nam tặng Người. Những lúc mát trời, Người ngồi đọc sách, tiếp khách bên giàn hoa giấy phía sau tòa nhà Phủ Chủ tịch, không gian thiên nhiên thoáng đãng. Không những thế, cảnh vật thiên nhiên luôn có mặt trong đời sống tinh thần của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Chính thiên nhiên đã khơi nguồn cho nhiều tác phẩm thơ ca nổi tiếng. Tình yêu đất nước, thiên nhiên và cách sống giản dị của Bác thể hiện ngay trong những ham muốn khi Bác trả lời các nhà báo: "... Riêng phần tôi thì làm một cái nhà nhỏ, nơi có non xanh, nước biếc để câu cá, trồng hoa, sớm chiều làm bạn với các cụ già hái củi, em trẻ chăn trâu, không dính líu gì với vòng danh lợi"⁽²⁾.

Sự quan tâm, bảo vệ, hoà đồng với thiên nhiên, con người và đất nước đã trở thành một phần máu thịt, gắn quện với nhân sinh quan và thế giới quan của một chiến sỹ cộng sản lỗi lạc, thể hiện tâm, tâm, độ nhận thức cực kỳ sâu sắc của Bác đối với thế giới tự nhiên và vai trò chủ động, tích cực của con người trong tiến trình biến "*Cái tự nhiên tự nó*" thành "*Cái tự nhiên cho ta*". Đây vừa là một tình cảm cao quý, vừa là một bài học lịch sử vô giá mà trước lúc đi xa Người muốn để lại cho muôn đời con cháu.

Trong tư tưởng của Người, tự nhiên là cơ sở và điều kiện tất yếu cho sự tồn tại và phát triển của con người và xã hội loài người. Có đất lại có nước thì dân giàu nước mạnh, Người quý trọng từng tấc đất bởi vì tấc đất cũng quý hóa như tấc vàng. Với Người, tài nguyên thiên nhiên có một vai trò vô cùng quan trọng trong việc xây dựng, phát triển đất nước: "Rừng vàng

vì rừng có nhiều gỗ và lâm sản có thể đổi lấy nhiều máy móc, hàng hóa...; núi bạc vì núi non...có nhiều quặng có thể xây dựng công nghiệp để phát triển kinh tế"⁽³⁾.

Hồ Chí Minh không chỉ thấy được vai trò quan trọng của tự nhiên đó là mang lại cho con người những của cải quý giá, mà Người còn thấy được những tác hại mà môi trường tự nhiên gây ra cho con người đó là: hạn hán, lũ lụt, động đất... và hậu quả của nó gây ra thật khó lường. Nếu môi trường tự nhiên, cơ sở tồn tại của con người, bị phá hủy thì không những sẽ ảnh hưởng đến sự phát triển kinh tế mà còn ảnh hưởng đến sự ổn định và phát triển của xã hội. Bảo vệ môi trường chính là tạo điều kiện cho sự phát triển bền vững.

Trong tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, muốn bảo vệ môi trường sống của nhân dân thì phải bảo vệ "lá phổi xanh". Người nói: "Vi lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người". Sự nghiệp trồng cây được Chủ tịch Hồ Chí Minh xem quan trọng như sự nghiệp trồng người. Bởi theo Người, trồng cây hay trồng người cũng là phục vụ lợi ích cho con người, vì con người. Ngày 28.11.1958, với bút danh Trần Lực, Người đã viết bài đăng trên báo Nhân dân với nhan đề "Tết trồng cây". Cuối năm 1959, Người kêu gọi toàn dân hưởng ứng một tháng trồng cây gọi là "Tết trồng cây". Hưởng ứng lời kêu gọi của Người, toàn dân ta thực hiện "Tết trồng cây" đầu tiên trong dịp tết Nguyên đán Canh tý (1960). Từ đó tới nay cứ mỗi dịp tết đến xuân về nhân dân ta lại tổ chức Tết trồng cây theo lời Chủ tịch Hồ Chí Minh. Bởi Tết trồng cây là ngày mở đầu cho việc trồng cây suốt cả năm, đã trở thành một tục lệ tốt đẹp của nhân dân ta. Theo Người, nếu mỗi năm, mỗi người trồng 4 cây, trong 5 năm sẽ có đủ gỗ làm nhà, đóng giường, bàn, ghế, làm nông cụ, sẽ có nhiều cây ăn quả hơn. Cần kết hợp trồng cây lấy gỗ, cây

ăn quả và cây công nghiệp lâu năm.

Bác Hồ đã không chỉ phát động và nhắc nhở mọi người trồng cây, mà trong cuộc sống hàng ngày, tuy bận rộn “trăm công nghìn việc”, nhưng Bác vẫn dành thời gian để trồng và chăm sóc cây. Hình ảnh “cây vú sữa” Bác trồng và vườn cây của Bác đã ăn sâu trong trí nhớ và thân thuộc với nhiều người trong chúng ta.

Không chỉ phát động trồng cây ở trong nước, mà trong những lần đi thăm các nước bạn, gặp gỡ nhân dân các nước, Người đều tỏ chức trồng cây lưu niệm, như trồng cây đại ở Ấn Độ, trồng cây sồi ở nước Nga và Người gọi đó là “những cây hữu nghị” và nhân dân địa phương gọi là những “Cây Bác Hồ”. Gần 60 năm đã trôi qua, “Tết trồng cây” do Chủ tịch Hồ Chí Minh phát động và những lời căn dặn của Người về giữ gìn, bảo vệ môi trường sinh thái thân thiện, bền vững với đời sống con người càng có ý nghĩa lớn lao và thiết thực.

Trong “Di chúc” năm 1965, Người viết: “Tôi yêu cầu thi hài được đốt đi, nói chữ là “hỏa táng”. Tôi mong rằng cách hỏa táng sẽ dần phổ biến. Vì như thế đối với người sống đã tốt về mặt vệ sinh lại không tốn đất. Bây giờ ta có nhiều điện thì “điện táng” càng tốt hơn”⁽⁴⁾. Qua đó cho thấy, Hồ Chí Minh không chỉ chú trọng, quan tâm xây dựng đời sống mới mà còn luôn có ý thức phòng chống ô nhiễm môi trường. Sau khi hỏa táng, Người căn dặn tro xương thì tìm một quả đồi mà chôn. Gần Tam Đảo và Ba Vì hình như có nhiều đồi tốt. Trên mộ, nên xây một cái nhà giản đơn, rộng rãi, chắc chắn, mát mẻ để những người lên thăm viếng có chỗ nghỉ ngơi. Nên có kế hoạch trồng cây trên và chung quanh đồi. Ai đến thăm thì trồng một vài cây làm kỷ niệm. Lâu ngày, cây nhiều thành rừng sẽ tốt cho phong cảnh và lợi cho nông nghiệp. Mặc dù Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đi xa nhưng những lời dạy bảo của Người về lợi ích của việc trồng cây sẽ mãi mãi

còn nguyên giá trị.

Như vậy, trong tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, môi trường có một vai trò rất to lớn đối với sự tồn tại, phát triển của con người và xã hội loài người. Vì vậy, con người cần phải bảo vệ, giữ gìn môi trường như giữ gìn, bảo vệ cuộc sống của chính mình. Tấm gương sống giản dị, gần gũi với thiên nhiên, tư tưởng, triết lý sống tiến bộ về bảo vệ cảnh quan môi trường sinh thái và tài nguyên thiên nhiên để phát triển bền vững của Chủ tịch Hồ Chí Minh đã trở thành kim chỉ nam hành động đúng đắn cho các thế hệ hôm nay và mãi về sau.

Ngày nay, kinh tế - xã hội nước ta có sự chuyển biến mạnh mẽ với việc mở mang các đô thị mới và phát triển công nghiệp. Đây cũng là một trong những nguyên nhân gây nên những tác động tiêu cực đến môi trường tự nhiên như: Không gian sống của con người bị thu hẹp, các nguồn tài nguyên bị suy thoái, đa dạng sinh học bị đe dọa...; lượng chất thải tăng lên không ngừng dẫn đến quá tải, gây ô nhiễm môi trường làm cho chất lượng các nguồn nước suy giảm mạnh, không khí ở nhiều đô thị và khu dân cư bị ô nhiễm nặng, điều kiện vệ sinh môi trường và cung cấp nước sạch nhiều nơi không đảm bảo, đã ảnh hưởng xấu đến sức khỏe, đời sống nhân dân, đến sự phát triển bền vững của đất nước. Hiện nay, đô thị Việt Nam đang phải đối mặt với các vấn đề biến đổi khí hậu. Biến đổi khí hậu gây bão, lũ lụt và nước biển dâng tác động đến phát triển hệ thống đô thị ven biển và các vùng đồng bằng lớn, “trên 40 tỉnh thuộc đồng bằng sông Cửu Long, đồng bằng sông Hồng, duyên hải miền Trung, Đông Nam Bộ với khoảng 128 đô thị có nguy cơ ngập cao, 20 đô thị có nguy cơ ngập nặng; biến đổi khí hậu gây mưa lớn, lũ quét, sạt lở đất tác động đến phát triển hệ thống đô thị vùng núi phía Bắc, Tây Nguyên và miền Trung, 31 tỉnh (thuộc các vùng: trung du và miền núi phía

Bắc, Bắc Trung Bộ và duyên hải miền Trung, Tây Nguyên, Đông Nam Bộ) với khoảng 139 đô thị chịu ảnh hưởng, 15 đô thị có khả năng chịu tác động mạnh⁽⁵⁾.

Mỗi năm con người đang thải vào môi trường trên 20 tỷ tấn khí CO₂, 600.000 tấn khí độc các loại, 700 triệu tấn bụi, 1,53 triệu tấn SiO₂, 1 triệu tấn Niken, 900 tấn Coban, 1,5 triệu tấn Asen... Theo thống kê của Quỹ quốc tế về bảo vệ thiên nhiên thì hàng tuần có hơn 400.000 hecta rừng bị phát quang hoặc bị suy thoái. Trong đó, riêng Việt Nam hàng năm, “cả nước sử dụng hơn 100.000 tấn hoá chất bảo vệ thực vật; phát sinh hơn 23 triệu tấn rác thải sinh hoạt, hơn 7 triệu tấn chất thải rắn công nghiệp, hơn 630.000 tấn chất thải nguy hại trong khi việc xử lý chất thải, nước thải còn rất hạn chế. Đáng chú ý, trên cả nước hiện có 283 khu công nghiệp với hơn 550.000m³ nước thải/ngày đêm; 615 cụm công nghiệp nhưng trong đó chỉ khoảng hơn 5% có hệ thống xử lý nước thải tập trung. Hơn 500.000 cơ sở sản xuất trong đó có nhiều loại hình sản xuất ô nhiễm môi trường, công nghệ sản xuất lạc hậu. Trên 5.000 doanh nghiệp khai thác khoáng sản, vật liệu xây dựng; hơn 4.500 làng nghề. Hơn 13.500 cơ sở y tế hàng ngày phát sinh hơn 47 tấn chất thải nguy hại và 125.000 m³ nước thải y tế⁽⁶⁾.”

Trước thực trạng đáng báo động trên, để đảm bảo tiến trình phát triển bền vững đất nước, việc

kiểm soát và hạn chế ảnh hưởng tiêu cực của quá trình công nghiệp hóa đến môi trường có ý nghĩa quan trọng và cấp thiết.

Với tầm nhìn vượt trước thời đại, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhận thấy vai trò to lớn của môi trường và ý nghĩa đặc biệt quan trọng của việc bảo vệ môi trường. Ngày nay, trong điều kiện phát triển kinh tế thị trường, dưới sự tác động của quy luật lợi nhuận, nhiều cá nhân, tổ chức chỉ nghĩ đến lợi ích riêng của bản thân mình mà đã làm ảnh hưởng, xâm hại rất lớn đến môi trường sống. Do sự ích kỷ, vô lương tâm của không ít những người đó mà con người đang phải đối mặt với những hậu quả nghiêm trọng như tình trạng ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên, ngộ độc thực phẩm, bệnh tật. Trước những tác hại của ô nhiễm môi trường đang ảnh hưởng tới đời sống của mỗi con người trong thời đại ngày nay, chúng ta càng thấy ý nghĩa và giá trị to lớn của tư tưởng, tấm gương Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường./.

(1), (3) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, T12, Nxb. CTQG, H.,2011, tr.283, 230.

(2) Hồ Chí Minh, *Toàn tập, Sđd*, T4, tr.187.

(4) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập, Sđd*, T15, tr.613.

(5) Bộ Tài nguyên và Môi trường, *Báo cáo hiện trạng môi trường Quốc gia 2016*, Nxb. Tài nguyên - Môi trường và Bản đồ Việt Nam, H.,2016.

(6) Bộ Tài nguyên và Môi trường, *Hội nghị môi trường toàn quốc lần thứ IV*, H.,2015.

President Ho Chi Minh - the Brilliant Example of Environmental Protection

Abstract: *Ho Chi Minh's thought is an invaluable legacy for the nation and progressive mankind and the true value of our time. President Ho Chi Minh shows a great example of loving and blending into the nature and protecting the environment. His idea of loving nature remains current, especially in the context of serious environmental pollution. The writing shows us the significance and value of Ho Chi Minh's thought in environmental protection.*